

Cuvinte cheie: *epoca bronzului, locuințe, așezări, Depresiunea Maramureșului, Suci de Sus*

Schlagwörter: *Bronzezeit, Häuser, Siedlungen, Maramuresch Becken, Suci de Sus*

Numărul așezărilor din epoca bronzului identificate în Depresiunea Maramureșului este destul de mare (fig. 1), totuși caracteristicile habitatului din această regiune în cursul mileniului II și în primele secole ale mileniului I î.e.n. sunt încă puțin cunoscute. Din păcate, doar două dintre așezări au fost cercetate prin săpături sistematice de mai mare amploare, și anume de la Sighetu Marmăției-Dealul Cetății I¹ și Slatina-Cetate². Alte așezări (Bârsana-Cetățuie³, Bârsana-Podul Miresei⁴, Bârsana-Podurile Humeni⁵, Bogdan Vodă-La Podeș⁶, Bogdan Vodă-Confluența Iza-Bocicoel⁷, Bogdan Vodă-La mănăstire⁸, Călinești-Rogoaze⁹, Călinești-Grajdurile CAP¹⁰, Călinești-Mănăstirea¹¹, Câmpulung la Tisa-Valea Cozului¹², Crăciunești-Mobelca¹³, Crăciunești-Poale¹⁴, Crăciunești-Pompe/Câmp¹⁵, Giulești-Valea Mestecăniș¹⁶, Giulești-Valea Sărată¹⁷, Ieud-Podereiu Dumbrăviței¹⁸, Ieud-Podul de la Gura Gârbovei¹⁹, Moisei-Tarnița Purcărețului²⁰, Nereșnița-Königsta²¹, Oncești-Pe Corni²², Oncești-Cetățeanu²³, Oncești-Bolteni²⁴, Poienile de sub Munte-Zarika²⁵, Sarasău-Moară²⁶, Sarasău-După Ștrec²⁷, Sarasău-Lazu Mare²⁸, Sarasău-Vaşcapău²⁹, Săpânța-Sub Scaun/Câmp³⁰, Sârbi-Mestecăniș³¹, Sârbi-Valea Popii³², Sighetu Marmăției-Ceardea-Țărmur³³, Sighetu Marmăției-Cireghi³⁴, Sighetu Marmăției-Str. Avram Iancu³⁵, Sighetu Marmăției-Biserica Reformată³⁶, Sighetu Marmăției-Cartierul Tepluța-Poligon³⁷, Șieu-Poduri³⁸, Șieu-Podul Cinte³⁹, Șieu-Confluența Șieuu-Iza⁴⁰, Vadu Izei-Pticu⁴¹, Vadu Izei-Podina⁴², Vișeu de Jos-Podu Berțenilor/Podu Popii⁴³) sunt cunoscute fie prin materialele recuperate în urma unor cercetări perieghetice, fie au fost numai sondate sau au fost identificate cu ocazia cercetării altor perioade istorice reprezentate în respectivele stațiuni, artefactele și complexele epocii bronzului fiind de regulă apariții rare, de cele mai multe ori deranjate de locuirile ulterioare. În stadiul actual al cercetărilor, dispunem de observații extrem de puține în legătură cu

¹ Horedt 1966.

² Kobal' 1997; Vasiliev 2002b.

³ Kacsó 1987, p. 51, nr. 4a.

⁴ *Ibidem*, nr. 4b.

⁵ Ivanciuc T. 2005, p. 277, nr. 1. Până la publicarea materialului recoltat din această așezare, atribuirea sa culturală și încadrarea sa cronologică rămân sub semnul incertitudinii.

⁶ Kacsó 1987, p. 51, nr. 5.

⁷ Popa, Zdroba 1966, p. 48.

⁸ *Ibidem*, p. 34, 42 sqq., fig. 31; Kacsó 1999c, 58 sq., fig. 8-9.

⁹ Nemoianu 1979, 133 sq.; Kacsó 1999c, 57 sq., fig. 5, 1-5, 8-11, 13-17, 21-22, fig. 6, 2-4, 6-11, 14-16, 19-20, 22, fig. 7, 3, 6-9, 13-15, 17.

¹⁰ Kacsó 1999c, p. 58, fig. 5, 6-7, 12, 18-20, 23-24, fig. 6, 1, 5-7, 12-13, 17-18, 21, fig. 7, 1-2, 4-5, 10-12, 16.

¹¹ Nemoianu-Todinca 1981, 67 sq.

¹² Ivanciuc T. 2005, p. 278, nr. 5.

¹³ Kacsó 2003a, p. 110, 136, nr. 44.

¹⁴ *Ibidem*, 141, nr. 185; Ivanciuc T. 2005, p. 278, nr. 7.

¹⁵ Ivanciuc T. 2005, p. 278, nr. 8.

¹⁶ Popa 1969, p. 30, nota 94, fig. 3; Kacsó 1987, p. 59, nr. 13, fig. 5-7; idem 2003b, p. 33, fig. 1 B.

¹⁷ Ivanciuc T. 2005, p. 279, nr. 9.

¹⁸ Kacsó 2003a, p. 111, 137, nr. 69, pl. 11.

¹⁹ Idem 1987, p. 59, nr. 15.

²⁰ Idem 2003a, p. 106, 120, 138, nr. 103.

²¹ Harding 2011, nota 20.

²² Kacsó 1987, p. 59, nr. 19.

²³ Idem 2003a, p. 115, 139, nr. 121.

²⁴ Idem 1999a, p. 47, fig. 3.

²⁵ Pop 2005, p. 77, nr. 127.

²⁶ Kacsó 1987, p. 59, nr. 21a, fig. 9, 12-15.

²⁷ Idem 2009, p. 59, pl. 2-4.

²⁸ Idem 1987, p. 59, nr. 21b.

²⁹ Idem 2009, p. 60, pl. 1, 6-12.

³⁰ Ivanciuc T. 2005, p. 279 sq., nr. 16.

³¹ Nistor, Vulpe 1969, p. 184.

³² Kacsó 2003a, p. 117, 140, nr. 153.

³³ Ivanciuc T. 1999, 15 sqq.; idem 2005, 280, nr. 19.

³⁴ Ivanciuc C. 1990.

³⁵ Kacsó 2003a, p. 118, 140, nr. 149.

³⁶ *Ibidem*, p. 140, nr. 150.

³⁷ Kacsó 2011a, p. 496.

³⁸ *Ibidem*, p. 458.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ Ivanciuc D. 2005, 282 sq., nr. 30.

⁴² *Ibidem*, p. 282, nr. 29.

⁴³ *Ibidem*, p. 283, nr. 31 și 32.

extinderea așezărilor, stratigrafia acestora, numărul locuințelor etc., și ne lipsesc în bună măsură datele cu privire la organizarea lor internă.

Marea majoritate a așezărilor cunoscute sunt plasate pe terasele inferioare sau superioare ale râurilor importante, respectiv în imediata apropiere a acestora: Iza (Bârsana-*Cetățuie*, Bârsana-*Podul Miresei*, Bârsana-*Podurile Humenii*, Bogdan Vodă-*Confluența Iza-Bocicoel*, Bogdan Vodă-*La mănăstire*, Ieud-*Podereiu Dumbrăviței*, Oncești-*Pe Corni*, Oncești-*Bolteni*, Șieu-*Poduri*, Șieu-*Podul Ciutei*, Șieu-*Confluența Iza-Șieuțu*), Tisa (Câmpulung la Tisa-*Valea Cozului*, Crăciunești-*Mobelca*, Crăciunești-*Pompe/Câmp*, Crăciunești-*Poale*, Sarasău-*Moară*, Sarasău-*După Ștrec* [fig. 2], Sarasău-*Lazu Mare*, Sarasău-*Vaşcapău*, Săpânța-*Sub Scaun/Câmp*, Sighetu Marmăției-*Cearda-Țărmuri*, Sighetu Marmăției-*Cireghi I, II*), Mara (Vadu Izei-*Pticuin*), Vișeu (Vișeu de Jos-*Podu Berțenilor/Podu Popii*). Câteva așezări se află pe terasele unor râuri mai mici: Cosău (Călinești-*Grajdurile CAP*), Rika (Poienile de sub Munte-*Zarika*), respectiv pe văi laterale sau în apropierea acestora: Câmpulung la Tisa-*Valea Cozului*, Giulești-*Valea Mestecăniș*, Giulești-*Valea Sărată*, Nereșnița-*Königstal*, Sârbi-*Valea Popii*. Apariții mai rare sunt așezările plasate pe boturi de deal sau pe pante de deal: Bogdan Vodă-*La Podeș*, Călinești-*Mănăstirea*, Călinești-*Cetățeanu*, Oncești-*Cetățeanu*, Sighetu Marmăției-*Dealul Cetății I*, Slatina-*Cetate*. Există și o așezare aflată la mare înălțime: Moisei-*Dealul Purcărețu* (fig. 3), precum și una într-o microdepresiune: Călinești-*Rogoaze* (fig. 4), aceasta din urmă în apropierea unui pârâu.

În Depresiunea Maramureșului nu au fost identificate până în prezent așezări din Bronzul timpuriu. Cele mai timpurii urme de locuire certe, încadrabile și cultural, aparțin culturii Suci de Sus. Este posibil ca o parte a așezărilor Suci de Sus din Maramureș să dateze din Bronzul mijlociu, cele mai multe se încadrează însă, foarte probabil, în Bronzul târziu. Tot Bronzului târziu îi aparțin mai multe așezări cu ceramică neagră-roșie, decorată cu caneluri.

Fără excepție, așezările din epoca bronzului din Maramureș cercetate prin săpături prezintă straturi subțiri de locuire, care nu depășesc grosimea de 0,40 m. Nu se cunosc așezări cu mai multe nivele de locuire din epoca bronzului, ceea ce duce la concluzia că ele au fost locuite pentru perioade de timp relativ scurte.

Au fost descoperite așezări plasate la distanțe mici una de alta, spre exemplu la Sarasău, Sighetu Marmăției și Călinești. Deocamdată nu sunt precizate relațiile temporale dintre așezările apropiate geografic, aflate pe aceleași coordonate cronologice, se poate presupune însă că între momentele lor de întemeiere au existat diferențe de timp mai mari sau mai mici.

Este neîndoielnic că locurile de așezare erau alese nu numai pentru a satisface nevoia de siguranță a comunităților, ci și pentru că ele ofereau accesul la variatele tipuri de resurse, inclusiv la mijloacele de subsistență, respectiv permiteau controlul căilor ce duceau la acestea. Epuizarea resurselor sau imposibilitatea de a le exploata, eventual datorită lipsei unei tehnologii adecvate, determina cu siguranță deplasarea populației într-un alt teritoriu, mai mult sau mai puțin îndepărtat.

Doar o singură așezare, și anume cea de la Sighetu Marmăției-*Dealul Cetății I* este fortificată; toate celelalte sunt deschise, fără întărituri vizibile în teren. Valul de apărare de pe *Dealul Cetății*, în lungime de aproximativ 240 m, are o formă încovoiată și înconjoară cca. O treime din circumferința platoului de culme (fig. 5). Pământul necesar pentru umplutura valului, care are la bază o lățime de 17 m, a fost scos de pe ambele laturi. În val a fost sesizată o zonă formată din arsură și pământ, străbătută de dungi roșii, ce indică locul unor bărne arse, care au înroșit și pământul din jur. Acest strat avea într-una dintre secțiunile cercetate 11 m lungime și 1,30 m înălțime, în cealaltă 4,20 m lungime și 0,40 m înălțime. Umplutura valului se ridică până la 3 m⁴⁴ (fig. 6).

Potrivit datelor comunicate de K. Horedt, așezarea fortificată de la Sighetu Marmăției a fost locuită pe o mare întindere, dar cu o intensitate redusă, așa cum rezultă din grosimea mică a stratului de cultură. Se pare că așezarea nu a fost ocupată în permanență, ci a servit mai mult ca loc de refugiu și apărare pentru populația din jur⁴⁵.

Chiar dacă nu au putut fi foarte clar evidențiate, s-a presupus că au existat aici locuințe de suprafață, probabil de tipul colibelor, care au fost plasate pe pantele ușoare, mai ferite de intemperii, în timp ce zona centrală a așezării era nelocuită⁴⁶. Rămâne într-o măsură surprinzătoare lipsa totală a gropilor.

În incinta așezării au fost sesizate mai multe terase, cu o lățime ce varia între 8 și 12 m. Autorul cercetării nu exclude posibilitatea ca terasarea să fi avut loc încă în perioada de funcționare a așezării fortificate, el afirmă totuși că nu s-a putut stabili nici o legătură între poziția teraselor și îngrămădirea resturilor ceramice preistorice⁴⁷.

S-a considerat la un moment dat că și fortificațiile de la Slatina-*Cetate* datează din epoca bronzului⁴⁸, cercetările ulterioare au arătat însă că ele aparțin unei etape ulterioare⁴⁹.

⁴⁴ Horedt 1966, 6 sqq.

⁴⁵ *Ibidem*, 12 sq.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 12.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ Балаыпи 1972, p. 17; Kobal' 1997, 116 sqq.

Lipsa quasitotală a așezărilor fortificate este o caracteristică a epocii bronzului din nordul și nord-vestul Transilvaniei. Din această epocă sunt semnalate elemente de fortificație în regiunea menționată, în afara de cele de la Sighetu Marmăției, doar de la Oarța de Sus-*Ghiile Botii*⁵⁰, Boinești-Coasta Boineștilor⁵¹, Călinești-Oaș⁵², Căuș-Săgeț⁵³ și Andrid-Corlat⁵⁴ toate aflate în afara Depresiunii Maramureșului.

Singurele cercetări care au furnizat date mai consistente cu privire la amenajările aflate în incinta așezărilor din epoca bronzului din Maramureș sunt cele de la Slatina-Cetate (fig. 7-8). Cele mai multe dintre aceste amenajări sunt definite drept locuințe, dar nu există nici o certitudine că ele au servit într-adevăr ca adăpost membrilor comunității. Pare destul de probabil că unele dintre acestea, din păcate în acest stadiu de cunoaștere neprecizabile, au putut avea o altă funcție, de exemplu depozite, ateliere etc.⁵⁵

Având în vedere repartiția lor în teren, s-a concluzionat că, practic, locuințe se aflau în toate zonele așezării de la Slatina, ele fiind dispuse într-o anumită ordine⁵⁶. Majoritatea locuințelor depistate sunt de suprafață, există însă și câteva locuințe ușor adâncite în solul viu (una dintre acestea se adâncea cu 0,15 m, alte două cu 0,20 m), acestea din urmă nefăcând parte, potrivit autorilor săpăturii, din categoria semibordeiilor⁵⁷. Locuințele au dimensiuni diferite, una având o lungime de 3,75 m, alta 3,05 m, iar o a treia, dezvelită integral, măsura 2,85x2 m⁵⁸.

În locuințele de suprafață au fost găsite podine-platforme de lut cu urme de arsură, având grosimea între 8 și 15 cm. Astfel de podine lipsesc din locuințele adâncite⁵⁹. Peste podinele locuințelor au fost descoperite fragmente mărunte de chirpici, ce proveneau de la pereți, construiți, se spune, din pari și împletitură de nuiel, peste care era aplicată o lipitură de lut⁶⁰. Doar într-o singură locuință a fost descoperită o vatră de foc, a apărut însă și o vatră exterioară⁶¹. A fost sesizată și o groapă de stâlp, ce provenea, foarte probabil, de la o locuință distrusă⁶².

Săpăturile de la Slatina au permis identificarea doar a unui număr redus de gropi, toate plasate în afara locuințelor, una chiar într-un loc de unde lipsesc alte urme ale așezării din epoca bronzului. Gropile erau de dimensiuni relativ mari și conțineau numeroase fragmente ceramice și urme de arsură, ele fiind interpretate ca având inițial funcția de gropi de provizii, apoi cea de gropi menajere, fără a fi exclus cu totul caracterul lor cultic⁶³.

Materialul arheologic descoperit în așezarea din epoca bronzului de la Slatina este destul de puțin variat. În afară de ceramică a apărut doar un număr mic obiecte de altă factură: fusaiolă și greutate de lut ars, săgeată de silex, cuțite curbe de obsidian, brățară fragmentară de bronz etc.⁶⁴

O locuință de suprafață din epoca bronzului a apărut și la Călinești-Rogoaz⁶⁵. De formă dreptunghiulară, locuința era de dimensiuni relativ mari (3,5x4 m) și avea și o vatră interioară, plasată într-unul din colțuri. Prezența resturilor de chirpici permite concluzia că locuința de la Călinești a fost construită tot din pari și împletituri de nuiel, acestea din urmă dispuse atât pe față exterioară, cât și pe fața interioară a pereților. La aproximativ 2 m sud de locuință a fost descoperită o groapă cu diametrul gurii de 1,50 m, adâncită 0,80 m, care conținea bucăți de chirpici și fragmente ceramice.

În așezarea din punctul *Mănăstirea* din raza aceleiași localități nu au fost descoperite locuințe, doar gropi de formă rotundă sau rectangulară, ce conțineau fragmente ceramice și pământ ars⁶⁶. Numeroase alte gropi au apărut și în așezarea de la Călinești-*Grajdulele* CAP, nici aici nu au fost însă identificate locuințe⁶⁷. Gropi, se pare menajere, sunt semnalate și de la Câmpulung la Tisa-*Valea Cozului*. În afară de fragmente

⁴⁹ Vasiliev 2002a.

⁵⁰ Kacsó 2004a, p. 58. Valul de pământ de foarte mari dimensiuni în formă de arc de cerc de la Oarța de Sus, încă necercetat prin săpături, este de factură deosebită. El nu aparține de fapt unei așezări, ci bara accesul dinspre nord-est la o amenajare de cult în formă de șanț circular, realizată de purtătorii culturii Wietenberg.

⁵¹ Bader 1978, 65 sq. Așezarea este atribuită culturii Suciu de Sus, fiind singulară printre monumentele acestei culturi, toate celelalte așezări ce îi aparțin fiind deschise. Vezi și Demeterová 1983, 33 sqq.

⁵² Marta 2010, 9 sqq.

⁵³ Marta și alții 2010b, 130 sqq.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ Pentru această problemă vezi din literatura recentă Hellerschmidt 2006, 97 sqq.; Pop 2009, p. 11.

⁵⁶ Vasiliev 2002b, p. 30.

⁵⁷ *Ibidem*, 30 sq.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 31

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Ibidem*, p. 31, 33.

⁶² *Ibidem*, p. 31.

⁶³ *Ibidem*, p. 32.

⁶⁴ Kobal' 1997, p. 120, pl. 6; Vasiliev 2002b, 33 sqq., fig. 12, fig. 46, 1, 5, fig. 47.

⁶⁵ Nemoianu-Todina 1981, 66 sq.

⁶⁶ *Ibidem*, 67 sq.

⁶⁷ Kacsó 1999c, p. 58.

ceramice, în aceste gropi au fost găsite fragmente de vetre de foc, dintre care unul decorat prin perforări⁶⁸. Resturi de vetre au fost găsite și în așezarea de la Sighetu Marmăției-*Cearda-Țărmur*⁶⁹.

Urmele unei locuințe au fost depistate și la Giulești-*Valea Mestecăniș*⁷⁰. Ele au apărut în malul stâng al Văii Mestecăniș, afluent al Mării. Locuința era deja în bună măsură distrusă de vale, profilul ei a putut fi totuși, după taluzarea malului, clar conturat (fig. 9 A). S-a constatat că locuința se adâncea cca. 0,30 m în pământul viu, avea, se pare, o lungime de aproximativ 3 m și era ușor înclinată pe direcția vest-est. Nu a fost remarcată prezența gropilor de par, dar nici a unei platforme de pietre pe care s-ar fi clădit sau s-ar fi ancorat suprastructura locuinței. Complexul de la Giulești aparține categoriei locuințelor de tip semibordei⁷¹. R. Popa interpreta chiar mai tranșant descoperirea, el vorbind de „bordeie” în așezarea din epoca bronzului⁷².

Din păcate, nu a putut fi stabilit fără dubii tipul de locuință apărut la Sarasău-*După Ștrec*, pare însă destul de probabil că aici a fost depistat tot un semibordei⁷³. În aceeași așezare a fost descoperită și o vatră fățuită, aflată în afara vreunei locuințe⁷⁴. Înspre marginile așezării, stratul de lut negru, gros de 0,30-0,40 m, care conține materialul arheologic, apare imediat sub stratul vegetal, în timp ce în zona sa centrală, cele două straturi ușor diferențiate coloristic, în care sunt prezente urme arheologice, sunt acoperite de două straturi lipsite de astfel de urme (fig. 9 B). Cele două straturi cu fragmente ceramice nu reprezintă în mod obligatoriu etape distincte de locuire a așezării, diferențele lor de culoare putându-se datora unor caracteristici ale solului local. O cercetare mai amplă a așezării va putea lămuri desigur această problemă și va aduce explicații și pentru situațiile stratigrafice deosebite, sesizate în cadrul așezării.

Semibordeiele, precum și locuințele puțin adâncite în pământ, ca cele de la Slatina, sunt deosebite de locuințele de suprafață prin structură, amenajare și, probabil, amplasare, eventual și ca utilizare.

Așezările Suciului de Sus, cu excepția menționată a celei de la Boinești, sunt deschise. Este destul de plauzibilă presupunerea că au existat așezări care erau protejate natural, de cursuri de ape, de dealuri mai înalte sau chiar de munți, accesul la unele dintre ele fiind și în prezent destul de dificil. Nu se poate exclude nici posibilitatea ca așezările mai importante să fi fost înconjurate de palisade, urmele acestora nu au fost însă deocamdată depistate⁷⁵.

Spre deosebire de situația din Maramureș, unde toate așezările cunoscute sunt de dimensiuni relativ mici, în alte zone ale arealului Suciului de Sus există și așezări extinse pe mari suprafețe, precum cele de la Oarța de Sus-*Oul Făgetului*⁷⁶, *Lazuri-Lubi tag*⁷⁷, *Petea-Csengersima-Vamă I, II (Határútkelő)*⁷⁸ și altele. Unele dintre acestea au fost desigur centre economice și de putere, ce au dominat regiuni mai mult sau mai puțin extinse din jurul lor. În apropierea acestor centre se aflau așezări mai mici, ce îndeplineau probabil diferite funcții economice sau, eventual, de apărare⁷⁹.

În afara locuinței de tip semibordei de la Giulești-*Valea Mestecăniș* și a celei posibile de la Sarasău-*După Ștrec*, doar o singură locuință din aria transilvăneană a culturii Suciului de Sus, și anume cea de la Culciu Mic-*La gropi de siloz*⁸⁰ a aparținut aceleiași categorii, toate celelalte fiind de suprafață. Locuințele găsite la Culciu Mare-*Sub grădini* apar sub forma unor platforme aproximativ dreptunghiulare de chirpici, cu laturile ce variază între 2/3 și 4/5 m și cu o grosime de 0,10-0,20 m. În jurul locuințelor de aici erau amplasate gropile de provizii și menajere, de diferite dimensiuni. Lângă una dintre locuințe a fost găsită și o vatră⁸¹. Situații similare s-au constatat la Oarța de Sus-*Oul Făgetului*, unde au fost identificate și straturi de nivelare depuse peste resturile de locuințe părăsite⁸², și la *Lazuri-Lubi tag*⁸³. La *Lăpușel-Ciurgău* a fost descoperită o locuință de suprafață de formă dreptunghiulară cu gropi de stălp⁸⁴. În aceeași așezare au fost identificate mai multe gropi de mici dimensiuni, ale căror destinație rămâne încă să fie stabilită. Tocmai datorită dimensiunilor lor, am

⁶⁸ Ivanciuc T. 2005, p. 278.

⁶⁹ Ivanciuc T. 1999, p. 16. Nu se precizează dacă acestea se aflau în afara sau în interiorul unor locuințe.

⁷⁰ Popa 1969, p. 30, nota 94, fig. 3; idem 1970, p. 43, nota 6; Kacsó 1999c, 56 sq.

⁷¹ Kacsó 1999c, p. 56; idem 2003 b, p. 33.

⁷² Popa 1970, p. 43.

⁷³ Kacsó 2009, p. 59.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ Doar la Copalnic Mănăstur-*Poiana* a fost sesizată, în porțiunea mediană a terasei pe care se află așezarea din epoca bronzului, o șanțuire transversală, care ar putea aparține, eventual, sistemului de fortificație a așezării, vezi Kacsó 2011a, p. 312. Așezarea Hajdúbagos-Cehăluț de la Nyíregyháza-Oros-*Úrsere* este, de asemenea, înconjurată parțial de un șanț, pe fundul căruia a fost găsită o lentilă compactă de arsură, apreciată ca formată în urma incendiului unei palisade, vezi Marta și alții 2010a, 11 sqq.

⁷⁶ Kacsó 1980, p. 39, nr.8b, fig. 2, 1-14.

⁷⁷ Kacsó 1995; Némethi 1997, 78 sqq.; Stanciu, Marta 2001; Stanciu și alții 2002; Marta 2008; Marta 2010, 4 sq.

⁷⁸ Némethi și alții 2000; Marta 2005; Marta 2009; Pop 2009; Marta 2010, 4 sq.

⁷⁹ Vezi Kacsó 2003a, p. 121; idem 2004b, p. 329. Nagy, Scholz 2009, 233 sq. aduc noi argumente în favoarea acestei ipoteze.

⁸⁰ Bader 1978, p. 67; Bader 1979, p. 12.

⁸¹ Bader 1978, 66 sq.; Bader 1979, 11 sq.

⁸² Kacsó 2003a, p. 121.

⁸³ Stanciu, Marta 2001, p. 125.

⁸⁴ Kacsó 1999b, p. 91.

exclus posibilitatea ca aceste gropi să fi avut vreun rol în viața economică a comunității de la Lăpușel⁸⁵. O locuință de suprafață de formă rectangulară, ușor adâncită în pământ și cu dimensiunea de 1,80x2,40 m, având și o vatră interioară, a fost pusă în evidență în așezarea de la Lăpușel-Mociar⁸⁶. A apărut aici și o groapă circulară cu diametrul de 0,95 m, în care se aflau fragmente ceramice și pietre de râu⁸⁷. La Vad-Poduri erau prezente, de asemenea, locuințe de suprafață cu vetre în interior și în exterior. N-au fost descoperite aici resturi de chirpici, amplasamentul locuințelor putând fi sesizat după existența unor aglomerări de pietre mari de râu, care au constituit fundamentul locuințelor, după prezența vetrelor și gropilor, dar și după apariția unor cantități mai consistente de fragmente ceramice⁸⁸. O locuință de suprafață de mari dimensiuni a fost descoperită la Oarța de Sus-Dealul Stremțului. În interiorul ei se aflau două vetre făcute, din care una a fost de două ori refăcută⁸⁹. Limitele locuinței nu au putut fi clar stabilite, lipsind de altfel și o platformă compactă de chirpici, acestea apărând doar disparat, sub forma unor mici bulgări. O situație similară a fost constată și la Oarța de Jos-Vâlceana Rusului, unde exista totuși un strat de cultură Suciuc ce ajungea în grosime până la 1,20 m. Locuințele de suprafață de aici erau semnalate de prezența sporadică a bulgarilor de chirpici și a unor vetre. Una dintre acestea din urmă era amplasată pe un pat gros de fragmente ceramice, iar suprafața ei era făcută⁹⁰. În așezarea de la Bicaz-Igoaie, datorită și dimensiunilor reduse ale cercetării, nu au fost descoperite urme certe ale unor locuințe. Au fost surprinse doar două lentile ce conțineau bucăți mici de chirpici, pământ ars și cantități mai consistente de ceramică, care ar putea proveni de la resturile unor locuințe sau ale unor anexe în conexiune cu locuințele⁹¹. Gropi de dimensiuni diferite, cu conținut și semnificații variate, inclusiv cultică, au fost descoperite și în așezările de la Moftinu Mic⁹², Medieșu Aurit-Ciuncaș, Medieșu Aurit-Togul lui Schweizer⁹³, Halmeu-Vamă⁹⁴.

În Câmpia Sătmăreană, la granița dintre România și Ungaria, pe cele două maluri ale pârâului Erge, se află stațiune arheologică de la Petea-Csengersima-Vamă (*Határútkelő*), cu așezări din Bronzul mijlociu (Suciuc de Sus I) și din Bronzul târziu (Suciuc de Sus II, Gáva). Obiectivele Suciuc de Sus din Bronzul mijlociu au fost puse în evidență în partea vestică a teritoriului cercetat, la aproximativ 200 m de pârâu, în timp ce cele din Bronzul târziu erau concentrate în două grupări, una pe terasa aflată la est de pârâu, cealaltă la nord-vest de același pârâu⁹⁵. Între locuirile Suciuc de Sus a existat, foarte probabil, o continuitate, chiar dacă cele două așezări se plasează în bună măsură în porțiuni diferite, dar învecinate⁹⁶. Obiectivele Gáva se aflau la sud-est de pârâu, densitatea lor crescând înspre est⁹⁷.

În așezarea din Bronzul mijlociu au fost evidențiate atât locuințe de suprafață, cât și locuințe adâncite⁹⁸. Dintre cele cinci construcții de suprafață descoperite, trei aveau podine de lut (una cu dimensiunile de 3,80x3,00 m, alta cu dimensiunile de 2,58x3,04 m), două dintre ele fiind de formă aproape rectangulară⁹⁹. În jurul unei aglomerări de chirpici au fost descoperite patru gropi de pari, care sunt apreciate ca aparținând acestui complex¹⁰⁰. O altă locuință de suprafață, fără podină, avea dimensiunea de 3,00x7,40 m¹⁰¹. Dintre locuințele adâncite (bordeie sau semibordeie), de formă rectangulară, unele erau de dimensiuni foarte mari (2,20x3,30 m, 5,20x8,80 m, 3,90x4,90 m etc.)¹⁰². Construcțiile adâncite de dimensiuni mai mici sunt considerate ca probabile anexe gospodărești¹⁰³. Au fost descoperite numeroase gropi, dintre care două erau

⁸⁵ *Ibidem*. V. Vasiliev (2002, 32) crede însă că dimensiunile reduse ale gropilor sunt mai degrabă un indiciu al unei agriculturi cu randament slab, recolta putând fi păstrată „în câteva vase de mari dimensiuni”. Raționamentul nu este dus până la capăt, se poate doar bănui că autorul presupune că aceste vase erau depuse în gropi. Culturii Suciuc de Sus și grupului Lăpușel sunt într-adevăr caracteristice vasele mari de provizii, cu înălțimi și diametre ce depășesc în multe cazuri 1 m (vezi Bader-Lazin 1980, fig. 15; Kacsó 2011b, pl. 7, V), acestea însă nu puteau fi depuse în gropile cu dimensiunile celor de la Lăpușel, cu diametrele sub 0,50 m.

⁸⁶ Pop 2010, 292 sq., fig. 4.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 295, fig. 5.

⁸⁸ Kacsó 2003a, p. 121.

⁸⁹ Kacsó, Pop 2004, p. 220.

⁹⁰ Kacsó 2011a, p. 404.

⁹¹ Idem 2005, p. 52.

⁹² Némethi 1987, p. 109.

⁹³ Marta și alții 2004, 192 sqq.

⁹⁴ Marta 2004, 39 sqq.

⁹⁵ Almásy și alții 2009, 89 sqq.

⁹⁶ Potrivit părerii autorilor săpăturilor de la Csengersima-Petea, continuitatea dintre cele două așezări nu este deocamdată dovedită (vezi Almásy și alții 2009, 89; Marta 2010, 4). Este posibil ca între momentul abandonării spațiului locuit pentru prima dată de o comunitate a epocii bronzului pe malul pârâului Erge și momentul când a început locuirea în spațiul imediat învecinat să fi existat un scurt decalaj de timp, insuficient însă ca extindere pentru producerea unei clare discontinuități. Reamintesc faptul că la Lăpușel, pe terasa *Ciungău*, au fost evidențiate zone de locuire aflate la o depărtare de cca 80 m una de alta, cu ceramică incizată, respectiv cu ceramică excizată, în lipsa unor cercetări mai ample neputându-se preciza dacă este vorba de două așezări diferite care, chiar dacă aparțin aceleiași culturi, sunt distanțate în timp, sau de o singură așezare, cu două faze de locuire (vezi Kacsó 1999b, nota 12).

⁹⁷ Almásy și alții 2009, p. 93.

⁹⁸ Pop 2009, 9 sqq.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 9.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 10.

¹⁰¹ *Ibidem*.

¹⁰² *Ibidem*, nota 12.

¹⁰³ *Ibidem*, p. 10.

amplasate în apropierea unor locuințe, celelalte fiind distribuite relativ unitar în cadrul așezării¹⁰⁴. Gropile, apreciate ca având inițial funcția de gropi de provizii, apoi de gropi menajere, conțineau fragmente ceramice, obiecte de lut ars, fragmente de rășnițe etc.¹⁰⁵

În așezarea Suciului din Bronzul târziu au fost evidențiate, de asemenea, locuințe de suprafață, identificate prin platformele de chirpici, și locuințe adâncite¹⁰⁶. A fost descoperit și un număr mare de gropi de forme și dimensiuni diferite (cilindrice, în formă de pâlnie, de formă neregulată etc.) și cu variate funcții (anexe gospodărești, gropi de provizii, gropi de par etc.)¹⁰⁷. Nu au fost găsite vetre *in situ*, dar fragmente de vetre erau prezente în umplutura unor gropi¹⁰⁸. La marginea stațiunii a apărut un depozit compus din ace de bronz deformate în foc și cinci depuneri de vase de lut, această porțiune de teren fiind interpretată drept probabilă „zonă sacră” a așezării¹⁰⁹.

În nord-estul Ungariei au fost identificate, de asemenea, mai multe așezări Suciului de Sus, la Rétközberencs, Panyola, Jánkmajtis, Pócspetri, Nyírmada, Őr etc.¹¹⁰ Există deocamdată doar puține informații cu privire la elementele definitorii ale acestor așezări, date mai ample fiind publicate doar în legătură cu stațiunea de la Őr-Őri-tag¹¹¹.

Aici au fost puse în lumină cinci locuințe, toate de tip semibordei, având un plan de formă rectangulară cu colțurile rotunjite¹¹². Pe baza unor analogii, se presupune că acoperișul semibordeiilor a fost realizat din structuri de stuf muruite cu noroi sau bălegar, așezate la nivelul solului, căpriorii legați sprijinindu-se unul de altul¹¹³. Autorii cercetării nu exclud posibilitatea ca o parte din gropile descoperite în cadrul așezării să fi fost bordeie, care au avut deasupra părții adâncite pereți de chirpici, cu un acoperiș format dintr-un schelet de lemn, pe care erau aranjate paie, stuf, crengi sau iarbă¹¹⁴. Majoritatea complexelor descoperite la Őr o reprezintă gropile. Acestea aveau forme diferite (cu pereți oblici, cu partea inferioară îngustată în trepte, în formă de stup etc.) adâncimile lor variind între 0,10 și 1,71 m¹¹⁵. A apărut și câte o groapă cu pereții fățuiți, respectiv cu urme de arsură¹¹⁶. Drept un fenomen arheologic deosebit în cadrul acestei așezări este considerată o vatră descoperită în apropierea peretelui vestic al unei construcții, sub platforma căreia se aflau trei cești decorate, mai multe fragmente ceramice și o bucată de corn¹¹⁷. O amenajare asemănătoare a apărut, după cum am menționat mai sus, la Oarța de Jos-*Vâlceau Rusului*. De la Rétközberencs sunt menționate doar gropile Suciului, care au fost amenajate după părăsirea așezării de către populația Otomană¹¹⁸, iar în legătură cu așezarea de la Nyírmada-*Vályogvető* se precizează că stratul de cultură are grosimea de 0,20-0,40 m, în el fiind prezente, alături de ceramică, bucăți mici de chirpici de culoare roșiatică¹¹⁹.

În așezările din aria ucraineană a culturii Suciului de Sus (de la Diakovo, Medvedivcy, Kvasovo, Klinovo, Beregovo, Kličanovo, Baranincy etc.) au fost evidențiate atât locuințe de suprafață, cât și semibordeie¹²⁰. Cele de suprafață, de formă dreptunghiulară și cu gropi de stâlp, se extindeau pe o suprafață de 30-34 m², aveau pereții lutuiți și dispuneau de vetre amenajate în gropi. Semibordeiele aveau dimensiunile mai mici, cu o suprafață de 12-14 m², forma lor fiind fie ovală, fie pătrată cu colțurile rotunjite.

Sunt cunoscute câteva așezări Suciului de Sus și în Slovacia orientală, la Skrabské, Hnojné, Kladzany, Ruská, Zemplínsky Branč, Humenné, Ižkovce I, Čičarovce etc.¹²¹, lipsesc însă, din păcate, descrierile mai

¹⁰⁴ *Ibidem*, p. 12.

¹⁰⁵ *Ibidem*.

¹⁰⁶ Marta 2009, 14 sq.

¹⁰⁷ *Ibidem*, 16 sqq.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 16.

¹⁰⁹ Idem 2005; idem 2009, p. 20.

¹¹⁰ Kalicz 1960, 6 sqq.; Kalicz 1970, p. 23; Bóna 1986, 30 sq.; Istvánovits-Kurucz 1992, p. 29; Bóna 1993, 81 sq.; Tóth-Marta 2005, 123 sqq.; Nagy-Scholtz 2009, 223 sqq.

¹¹¹ Nagy-Scholtz 2009. Potrivit hărții publicate de cei doi cercetători (vezi fig. 3), în Ungaria au fost depistate până în 2008 32 de localități cu descoperiri Suciului de Sus, majoritatea acestora fiind plasate în zona de confluență a Someșului cu Tisa, respectiv la cotul Tisei superioare, teritoriu cunoscut sub denumirea de *Tiszántúl* (*jenseits der Theiß*). Obiectivele din acest teritoriu aparțin fără îndoială ariei de răspândire a culturii Suciului de Sus. Există și câteva descoperiri în Ungaria ce se plasează în afara ariei culturii și care reprezintă „importuri” în alte medii culturale, cultura tumulară (Igrici-*Matata-ér*, vezi Kalicz 1958, pl. 2, 2), Piliny (Méra-*Fő-utca*, vezi Kemenczei 1964, pl. 3, 4-5), Hajdúbagos-Cehăluț (Körösszakál-*Gál-tanya*, vezi Dani 2005, fig. 6, 2; Nyíregyháza-*Oms „Úr Csere”*, vezi Marta și alții 2010a, pl. 3, 2, pl. 21, 4).

¹¹² Nagy-Scholtz 2009, p. 235.

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ *Ibidem*. Este de presupus că astfel de suprastructuri aveau și locuințele epocii bronzului din Depresiunea Maramureșului. Eventual, la fel ca în epocile mai recente (vezi Dăncuș 1986, p. 124), doar acoperișul era mai înalt, pentru a facilita scurgerea zăpezii abundente, caracteristice iernii maramureșene.

¹¹⁵ *Ibidem*.

¹¹⁶ *Ibidem*.

¹¹⁷ *Ibidem*, p. 236.

¹¹⁸ Kalicz 1960, 6 sq.; idem 1970, p. 23.

¹¹⁹ Tóth-Marta 2005, p. 123.

¹²⁰ Balahuri 1967, p. 79; Balaguri 1968, 142 sq.; Балагури 1969, 61 sqq.; Кобаль 1992, 46 sqq.; Балагури 2001, 243 sqq.; Popovich 2002 57 sqq., fig. 3-4; Кобаль 2005, 209 sqq.

¹²¹ Demeterová 1983, 33 sqq.; Demeterová 1984, 18 sq.; Strakošová 1993, 75 sqq.; Kaminská 1997, 10; Furmánek-Veláčik-Vladár 1999, p. 101; Strakošová 2003, 437 sqq.; Kaminská 2007, 230 sq.; Kaminská 2010, 66 sqq.

amănunțite ale locuințelor, dar și datele cu privire la caracteristicile așezărilor¹²². Se menționează, totuși, o locuință parțial cercetată la Skrabské, ușor adâncită și de formă rectangulară, orientată est-vest. În jurul locuinței, precum și în umplutura sa au fost descoperite fragmente ceramice, oase calcinate de animale și bucați de chirpici¹²³. La Čičarovce-*Vel'ka Mol'va* nu au fost evidențiate locuințe, doar gropi ce conțineau cu precădere ceramică¹²⁴.

Chiar o sumară trecere în revistă a datelor cunoscute cu privire la așezările și locuințele Suciu de Sus dovedește faptul că, în mod firesc, nu există diferențe sensibile în această direcție între diferitele zone geografice ce i-au aparținut. Pentru Maramureș este remarcabilă totuși prezența unei așezări la o altitudine destul de ridicată (*Moisei-Dealul Purcărețul*), astfel de așezări fiind foarte puține în întregul arial al culturii Suciu de Sus, respectiv al grupului Lăpuș, Groșii Țibleșului-*Tăușor*¹²⁵, Suciu de Jos-*Vârful Suciului*¹²⁶ și, probabil, *Zemplínsky Branč*¹²⁷.

Informațiile cu privire la așezările epocii bronzului din Maramureș ulterioare culturii Suciu de Sus, cu excepția celor referitoare la fortificația de la Sighetu Marmăției-*Dealul Cetății I*, sunt extrem de puține. De altfel, această perioadă a cunoscut un număr mai mic de săpături arheologice în comparație cu cele efectuate pentru cunoașterea altor perioade ale epocii bronzului, și ele reduse numeric și ca amploare.

În legătură cu așezarea de la Bogdan Vodă-*La Mănăstire* este menționată prezența unor pete de arsură, ce provin probabil de la vetre sau de la podeaua incendiată a unor locuințe de suprafață, în stratul de cultură, pigmentat cu rare fragmente de cărbune, apărând o cantitate redusă de ceramică¹²⁸. Resturi de vetre, în probabilă legătură cu așezarea preistorică, au apărut și în așezarea de la Sighetu Marmăției-*Teplîța-Poligon*¹²⁹.

În așezarea de la Oncești-*Bolteni* nu au fost descoperite complexe de locuire sau gropi, în stratul de cultură, gros de maximum 0,20 m și prezent pe o suprafață relativ mare, apărând doar ceramică fragmentară, o parte din aceasta fiind canelată. Alte așezări ale acestei perioade, precum cele de la Șieu¹³⁰, par să fi fost de mici dimensiuni.

Așezarea fortificată de la Sighetu Marmăției se află în vecinătatea confluenței râurilor Iza și Tisa, la distanță destul de mică fiind și locul unde se varsă Mara în Iza. K. Horedt afirmă că, prin poziția sa, așezarea domina drumurile de comunicație ce duceau de-a lungul văilor spre interiorul munților¹³¹. Existența în apropiere a unor importante zăcăminte de sare a fost însă, după părerea aceluiași cercetător¹³², factorul determinant în alegerea locului de amenajare a așezării, ea având menirea să controleze exploatarea acestei bogății naturale. Ipoteza astfel formulată, acceptată și de S. Demeterová¹³³, este în contradicție cu constatarea, făcută tot de autorul săpăturilor, cu privire la faptul că așezarea „*n-a fost locuită permanent, ci a servit mai mult ca un loc de refugiu și de apărare pentru locuitorii din jur*”¹³⁴. Săpături mai intense în cadrul așezării, cele din 1964-1965 fiind totuși limitate, ar putea aduce lămuriri cu privire la funcția sa.

Așezările cu straturi de locuire subțiri și cu locuințe de suprafață reprezintă permanente ale habitatului din Maramureș, acestea fiind specifice pentru toate perioadele pre-și protoistorice, precum și pentru secolele de început ale mileniului II e.n.

Astfel, din epoca hallstattiană au fost depistate locuințe la Tisa-*Certeze/Lazuri*¹³⁵, Sighetu Marmăției-*Făget*¹³⁶, precum și la Biserica Albă¹³⁷. Cu excepția locuinței de la Tisa, de tipul semibordei, celelalte sunt de suprafață. În niciunul dintre complexe de locuire hallstattienă din Maramureș nu au fost descoperite urme de pari și de chirpici, doar la Sighetu Marmăției a apărut o cantitate ceva mai consistentă de cărbune în apropierea locuinței cercetate. În așezarea dacică de la Oncești au fost găsite tot urme de locuințe de suprafață¹³⁸. Locuințe de suprafață au apărut și în așezarea de epocă romană de la Călinești-*Rogoaze*¹³⁹ precum și în așezările postromane de la Sarasău-*Zăpodie*, Crăciunești-*Mobelca*¹⁴⁰ și Tisa-*Certeze/Lazuri*¹⁴¹, dar și în

¹²² Furmánek-Vladár 2001, 85 sqq., fig. 4 menționează 21 de puncte cu descoperiri Suciu de Sus din Slovacia, plasate cu precădere pe văile Laborec, Ondova și Topľa. La cele menționate se adaugă descoperirile de la Čičarovce și Zemplínsky Branč.

¹²³ Demeterová 1984, p. 18.

¹²⁴ Kaminská 2007, p. 230; Kaminská 2010, 66 sqq., fig. 26-29.

¹²⁵ Kacsó 1993, 33 sqq.

¹²⁶ Așezare descoperită în august 2008 în cadrul proiectului de cercetare *Necropola tumulară de la Lăpuș*, plasată la altitudinea de 510-520 m.

¹²⁷ Demeterová 1983, p. 33.

¹²⁸ Popa-Zdroba 1966, p. 34.

¹²⁹ Kacsó 2011a, p. 496.

¹³⁰ *Ibidem*, p. 458.

¹³¹ Horedt 1966, 21.

¹³² *Ibidem*, p. 22.

¹³³ Demeterová 1983, p. 36.

¹³⁴ Horedt 1966, p. 13.

¹³⁵ Kacsó 2007, p. 169.

¹³⁶ *Ibidem*, 170 sqq.

¹³⁷ Vasiliev 2003; idem 2007.

¹³⁸ Daicoviciu-Bandula-Glodariu 1965, p. 18.

¹³⁹ Popa-Kacsó 1974, 563 sqq.; Nemoianu 1979, 133 sq.

¹⁴⁰ Popa-Harhoiu 1989, 249 sqq.

¹⁴¹ Stanciu 1992, 180 sq.

așezările de la începutul mileniului II e.n. de la Sighetu Marmăției-*Valea Mare*¹⁴² și Sarasău-Zăpodie¹⁴³. Toate așezările menționate mai sus, dintre care unele sunt întărite (Biserica Albă, Oncești), precum și altele din spațiul maramureșean, au straturi de locuire ce nu depășesc grosimea de 0,40-0,50 m.

Extinderea pe o durată foarte mare de timp a aceluiași tip de habitat în Maramureș s-a datorat mai ales condițiilor specifice de mediu de aici. Ocupațiile practicate de locuitori, în primul rând creșterea animalelor, dar și ierarhiile sociale stabilite au modelat, de asemenea, aspectul așezărilor și al locuințelor. Unele dintre așezări au funcționat desigur în legătură cu exploatarea resurselor de sare și de minereuri neferoase ale regiunii. În lipsa unor cercetări substanțiale în imediata apropiere a zonelor cu astfel de resurse, nu există încă date mai concrete cu privire la conexiunea dintre așezările pre-și protoistorice și bogățiile subsolului Maramureșului.

Bibliografie:

- Almássy și alții 2009: K. Almássy, E. Istvánovits, L. Marta, D. Pop, *Előzetes jelentés a Csengersima-Petea/Petén feltárt bronzkori településrészekről-Vorbericht über die bronzezeitlichen Siedlungsreste in Csengersima-Petea/Pete*, in *Tisicum* 19, 2009, p. 87-102.
- Bader 1978: T. Bader, *Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei. Cultura pretracică și tracică*, București, 1978.
- Bader 1979: T. Bader, *Die Suciu de Sus-Kultur in Nordwestrumänien*, in *PZ* 54, 1979, p. 3-31.
- Bader-Lazin 1980: T. Bader, Gh. Lazin, *Mărturiile arheologice din județul Satu Mare*, Satu Mare, 1980.
- Baloguri 1968: E. A. Balaguri, *Kárpátukrajna késő bronzkori emlékei-Denkmalen des späten Bronzealters in der Karpaten-Ukraine*, in *Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei*, Szeged, 1968, p. 141-150.
- Balahuri 1967: E. Balahuri, *A medvegyincei (medvegyfalvai) bronzlelet-Результаты раскопок поселения конца эпоны бронзы и раннего железа возле с. Медведовцы (1964-1966 гг.)*, in *ÉvkSzeged 1966-1967* (1967), p. 79-83.
- Bóna 1986: I. Bóna, *Szabolcs-Szatmár megye régészeti emlékei I*, in *A Szabolcs-Szatmár megye műemlékei*, I, Budapest, 1986, p. 15-91.
- Bóna 1993: I. Bóna, *A bonfoglalás előtti kultúrák és népek*, in *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye monográfiája*, Nyíregyháza, 1993, 63-137.
- Daicoviciu-Bandula-Glodariu 1965: H. Daicoviciu, O. Bandula, I. Glodariu, *Cercetările de la Oncești, din Maramureș*, SCM 1, Baia Mare, 1965.
- Dani 2005: J. Dani, *The Pocsaj area in the Bronze Age*, in E. Gál, I. Juhász, P. Sümegi (ed.), *Environmental Archaeology in North-Eastern Hungary, VAH XIX*, Budapest, 2005, p. 301-318.
- Dăncuș 1986: M. Dăncuș, *Zona etnografică Maramureș*, București, 1986.
- Demeterová 1983: S. Demeterová, *Hradiská kultúry Suciu de Sus a Gáva-Burgwallanlagen der Suciu-de-Sus und der Gáva-Kultur*, in *AR* 35, 1983, p. 33-38.
- Demeterová 1984: S. Demeterová, *Influence de la culture de Suciu de Sus dans la plaine de la Slovaquie Orientale*, in *SlovArch* 32, 1984, p. 11-74.
- Furmánek-Vladár 2001: V. Furmánek, J. Vladár, *Synchronisation der historische Entwicklung im Nordteil des Karpatenbeckens im 2. Jahrtausend v. Chr.*, in C. Kacsó (ed.), *Der nordkarpatische Raum in der Bronzezeit. Symposium Baia Mare, 7.-10. Oktober 1998, BiblMarmatia* 1, Baia Mare, 2001, p. 83-104.
- Furmánek-Veliáčik-Vladár 1999: V. Furmánek, L. Veliáčik, J. Vladár, *Die Bronzezeit im slowakischen Raum*, in *PAS* 15, Rahden/Westf., 1999.
- Harding 2011: A. Harding, *Evidence for prehistoric salt extraction rediscovered in the Hungarian Central Mining Museum*, in *The Antiquaries Journal* 91, 2011, p. 1-23.
- Hellerschmidt 2006: I. Hellerschmidt, *Die urnenfelder-/hallstattzeitliche Wallanlage von Stillfried an der March. Ergebnisse der Ausgrabungen 1969-1989 unter besonderer Berücksichtigung des Kulturwandels an der Epochengrenze Urnenfelder-/Hallstattkultur*, in *Mitteilungen der Prähistorischen Kommission* 63, Wien, 2006.
- Horedt 1966: K. Horedt, *Așezarea fortificată din perioada târzie a bronzului de la Sighetul Marmăției*, Baia Mare, 1966.
- Istvánovits-Kurucz 1998: E. Istvánovits, K. Kurucz, *Mátészalka és környékének története az őskortól a népvándorlaskorig*, Z. Ujváry (red.), *Mátészalka története*, Debrecen, 1992, p. 21-84.
- Ivanciuc C. 1990: C. Ivanciuc, *Date privind cultura Suciu de Sus în N-V dep. Maramureș*, in *SympThrac* 8, Satu Mare-Carei, 1990, p. 116-117.
- Ivanciuc T. 1999: T. Ivanciuc, *Noi dovezi privind locuirea Maramureșului în protoistorie-New Discoveries concerning the Habitat of Maramureș-Protohistory*, in *Maramureș vatră de istorie milenară IV*, Cluj-Napoca, 1999, p. 16-22.
- Ivanciuc T. 2005: T. Ivanciuc, *Descoperiri arheologice inedite în Țara Maramureșului*, in *ActaMusMar* 3, 2005, p. 277-283.
- Kacsó 1980: C. Kacsó, *Descoperiri din epoca bronzului în Depresiunea Sălajului-Entdeckungen der Bronzezeit in der Sălaj-Niederung*, in *AMP* 4, 1980, p. 38-46.

¹⁴² Popa 1975, p. 273.

¹⁴³ Idem 1971, 608 sqq.

- Kacsó 1987: C. Kacsó, *Beiträge zur Kenntnis des Verbreitungsgebietes und der Chronologie der Suciu de Sus-Kultur*, in *Dacia* N.S. 31, 1987, p. 51-75.
- Kacsó 1993: C. Kacsó, *Contribuții la cunoașterea Bronzului târziu din nordul Transilvaniei. Cercetările de la Suciu de Sus și Groșii Țibleșului-Beiträge zur Kenntnis der Spätbronzezeit im Norden Transsilvaniens. Die Ausgrabungen in Suciu de Sus und Groșii Țibleșului*, in *RevBistriței* 7, 1993, p. 29-49.
- Kacsó 1995: C. Kacsó, *Lăzuri, jud. Satu Mare. I. Locuirea din epoca bronzului*, in *CCAR Campania 1994*, Cluj-Napoca, 1995, p. 50-51.
- Kacsó 1999a: C. Kacsó, *Das urnenfelderzeitliche Schwertdepot von Oncești*, in *ArchKorr* 29, 1999, p. 47-55.
- Kacsó 1999b: C. Kacsó, *Neue Daten zur ersten Phase der Suciu de Sus-Kultur*, in N. Boroffka, T. Soroceanu (ed.), *Transilvanica. Archäologische Untersuchungen zur älteren Geschichte des südöstlichen Mitteleuropas. Gedeksschrift für Kurt Horedt, Int.Arch Studia Honoraria* 7, Rahden/Westf., 1999, p. 91-106.
- Kacsó 1999c: C. Kacsó, *Date noi cu privire la preistoria Maramureșului-Neue Daten zur Vorgeschichte in der Maramureș*, in *Angustia* 4, 1999, p. 55-70.
- Kacsó 2003a: C. Kacsó, *Noi descoperiri Suciu de Sus și Lăpuș în nordul Transilvaniei-Neue Suciu de Sus-und Lăpuș-Funde im Norden Siebenbürgens*, in *Marmatia* 7/1, 2003, p. 105-182.
- Kacsó 2003b: C. Kacsó, *Radu Popa și cercetarea arheologică din Maramureș-Radu Popa und die archäologischen Forschungen in der Maramureș*, in D. Marcu Istrate, A. Istrate, C. Gaiu (coord.), *In memoriam Radu Popa. Temeiuri ale civilizației românești în context european, BiblMușBistrița, Seria Historica* 7, Cluj-Napoca, 2003, p. 25-40.
- Kacsó 2004a: C. Kacsó, *Mărturii arheologice*, CM 1, Baia Mare, 2004.
- Kacsó 2004b: C. Kacsó, *Zu den Problemen der Suciu de Sus-Kultur in Siebenbürgen*, in J. Batora, V. Furmánek, L. Veliačik (ed.), *Einflüsse und Kontakte alteuropäischer Kulturen. Festschrift für Jozef Vladár*, in *ASM* 6, Nitra, 2004, p. 327-340.
- Kacsó 2005: C. Kacsó, *Contribuții la cunoașterea Bronzului târziu din nordul Transilvaniei. Cercetările de la Bicaș-Igoaie-Beiträge zur Kenntnis der Spätbronzezeit im Norden Transsilvaniens. Die Ausgrabungen in Bicaș-Igoaie*, in *RevBistriței* 19, 2005, p. 51-70.
- Kacsó 2007: C. Kacsó, *Hallstattzeitliche Funde in der Maramuresch*, in *VP* 8, 2007, p. 161-188.
- Kacsó 2009: C. Kacsó, *Descoperiri din epoca bronzului de la Sarasău-Bronzezeitliche Funde in Sarasău*, in *Marmatia* 9, 2009, p. 59-100.
- Kacsó 2011a: C. Kacsó, *Repertoriul arheologic al județului Maramureș, vol. I., BiblMarmatia* 3, Baia Mare, 2011.
- Kacsó 2011b: C. Kacsó, *Die Hügelnekropole von Lăpuș. Eine Zusammenfassende Einleitung*, in S. Berecki, R. E. Németh, B. Rezi (ed.), *Bronze Age Rites and Rituals in the Carpathian Basin, Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureș 8-10 October 2010, Târgu Mureș*, 2011, p. 213-243.
- Kacsó-Pop 2004: C. Kacsó, D. Pop, *Oața de Sus, com. Oața de Jos, jud. Maramureș. Punct: Dealul Stremțului*, in *CCAR Campania 2003*, București, 2004, p. 219-220.
- Kalicz 1958: N. Kalicz, *Későbronzkori urnatemető Igrici község határában-Spätbronzezeitliches Urnengräberfeld bei Igrici*, in *Évközlök* 2, 1958, p. 45-72.
- Kalicz 1960: N. Kalicz, *A későbronzkori felsőszőcsi csoport leletei és kronológiai helyzete-Funde und chronologische Situation der Felsőszőcs-Gruppe der Spätbronzezeit*, in *ArchÉrt* 87, 1960, p. 3-15.
- Kalicz 1970: N. Kalicz, *Bronzkori telep Rétközberencs határában-A Bronze Age settlement in the outskirts of Rétközberencs*, in *ArchÉrt* 97, 1970, p. 23-31.
- Kaminská 1997: Ľ. Kaminská, *Ižkovce I. Poloha-Predná hora I*, in *Archeológia na trase plynovodu (1993-1995)*, Bratislava, 1997, p. 9-12.
- Kaminská 2007: Ľ. Kaminská, *Praveké osídlenie pieskovej duny Veľka Molva v Čičaroviach-Vorgeschichtliche Ansiedlung der Sanddüne Veľka Molva in Čičarove*, in *SlovArch* 55, 2007, p. 203-260.
- Kaminská 2010: Ľ. Kaminská, *Čičarove-Veľka Molva. Výskum polykulturného sídliska*, in *Archaeologica Slovaca Monographiae Catalogi* XII, Nitra, 2010.
- Kemenczei 1964: T. Kemenczei, *A pilinyi kultúra bárcai csoportja-Die Bárcaer Gruppe der Pilinyer Kultur*, in *Évközlök* 4, 1964, p. 7-36.
- Kobal' 1997: J. Kobal', *Preliminary report on the results of archaeological research on the multi-level fortified settlement of „Chitattia” (near Solotvino/Aknaszlatina, Transcarpathian region, Ukraine) by the Expedition of the Transcarpathian Museum of Local History*, in *JAMÉ* 37-38, 1995-96 (1997), p. 115-151.
- Marta 2004: L. Marta, *Un complex arheologic din epoca mijlocie a bronzului descoperit la Halmeu-A Middle Bronze Age Dwelling discovered at Halmeu*, *StCom Satu Mare* 17-21/1, 2000-2004, p. 39-46.
- Marta 2005: L. Marta, *Der bronzene Nadeldepotfund von Petea, Kr. Satu Mare*, in T. Soroceanu (ed.) 2005, p. 75-94.
- Marta 2008: L. Marta, *Groapa 154 a așezării din epoca bronzului de la Lăzuri. Depunere de obiecte aflate în legătură cu producerea berii preistorice ?-Pit 154 from the Bronze Age settlement in Lăzuri. Objects deposition related to the making of prehistoric beer ?*, *StCom Satu Mare* 23-24/1, 2006-2007 (2008), p. 111-129.

- Marta 2009: L. Marta, *The Late Bronze Age Settlements of Petea-Csengersima*, Satu Mare, 2009.
- Marta 2010: L. Marta, *Contribuții la cunoașterea sfârșitului epocii bronzului și începutului epocii hallstattiene în Câmpia Sătmăreană și în Țara Oașului. Rezumatul tezei de doctorat*, www.uab.ro/upload/1247_Rez%20ro%20marta.doc
- Marta și alții 2004: L. Marta, R. Gindele, C. Astalos, Z. Kadas, *Medieșu Aurit, com. Medieșu Aurit, jud. Satu Mare. Punct: Conducta de gaz, CCAR Campania 2003*, București, 2004, p. 191-195, nr. 120.
- Marta și alții 2010a: L. Marta, D. V. Sana, I. Bejinariu, M. L. Nagy, E. Berendi, *The Late Bronze Age Settlement of Nyíregyháza-Oros „Úr Csere”*, Satu Mare, 2010.
- Marta și alții 2010b: L. Marta, T. L. Kienlin, E. Rung, P. Schramm, *Recent Archaeological Research on the Bronze Age Fortified Settlements of the Ier Valley, North-Western Romania*, în B. Horejs, T. L. Kienlin (ed.), *Siedlung und Handwerk. Studien zu sozialen Kontexten in der Bronzezeit. Beiträge zu den Sitzungen der Arbeitsgemeinschaft Bronzezeit 2007 und 2008*, UPA 194, Bonn, 2010, p. 121-138.
- Nagy-Scholtz 2009: M. L. Nagy, R. Scholtz, *A késő bronzkori Felsőszőcs-kultúra települése Ór-Őri-tag lelőhelyen*, în S. Berecki, R. E. Németh, B. Rezi (ed.), *Bronze Age Communities in the Carpathian Basin. Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureș 24-26 October 2008*, Cluj-Napoca, 2009, p. 223-258.
- Németi 1987: I. Németi, *Descoperiri arheologice din teritoriul localității Moftinu Mic (jud. Satu Mare)-Archäologische Entdeckungen auf dem Gebiet des Dorfes Moftinu Mic (Kreis Satu Mare)*, în *StCom Satu Mare* 7-8, 1986-1987, p. 101-137.
- Németi 1997: J. Németi, *Descoperirile arheologice de la Lazuri-“Lubi-tag” (jud. Satu Mare) din anii 1995-1996-Archaeological discoveries from Lazuri-Lubi-tag (Satu Mare county) in 1995-1996*, în *Cercetări arheologice în aria nord-tracă II*, București, 1997, p. 78-86.
- Németi și alții 2000: J. Németi, Gh. Lazin, R. Ghindele, L. Marta, *Petea, com. Dorolț, jud. Satu Mare. Punct: Vamă*, în *CCAR Campania 1999*, București, 2000, p. 74, nr. 104.
- Nemoianu 1979: L. Nemoianu, *Sondajul arheologic de la Călinești (județul Maramureș)*, în *Materiale* 13, Oradea, 1979, 133-134.
- Nemoianu-Todinca 1981: L. Nemoianu, Gh. Todinca, *Șantierul arheologic Călinești, jud. Maramureș*, în *Cerc.Arh* 4, 1981, p. 66-69.
- Nistor-Vulpe 1969: F. Nistor, A. Vulpe, *Bronzuri inedite din Maramureș în colecția prof. Francisc Nistor din Sighetul Marmăției-Bronzes inédits appartenant à la collection du Professor Francisc Nistor de Sighetul Marmăției*, în *SCIV* 20, 1969, p. 181-194.
- Pop 2005: D. Pop, *Câteva considerații cu privire la stadiul cercetării culturii Suci de Sus și a grupului Lăpuș-Some considerations about the research of the Suci de Sus culture and the Lăpuș group*, în *StCom Satu Mare* 22/1, 2005, p. 61-92.
- Pop 2009: D. Pop, *The Middle Bronze Age Settlement of Petea-Csengersima*, Satu Mare, 2009.
- Pop 2010: D. Pop, *The Bronze Age Settlement at Lăpușel „Mocira”, Maramureș County*, în N. Bolohan, Florica Mățău, F. A. Tencaru (ed.), *Signa Praehistorica. Studia in honorem magistri Attila László septuagesimo anno*, Honoraria 9, Iași, 2010, p. 283-319.
- Popa 1969: R. Popa, *Cneșatul Marei*, Baia Mare, 1969.
- Popa 1970: R. Popa, *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, în *BiblIst* 25, București, 1970.
- Popa 1971: R. Popa, *Noi cercetări de arheologie medievală în Maramureș. Șantierul Sarasău-Nouvelles recherches d'archéologie médiévale au Maramureș*, în *SCIV* 22, 1971, p. 601-626.
- Popa 1975: R. Popa, *Urmele unui sat părăsit din feudalismul timpuriu în botarul Sighetului Marmăției-Les vestiges d'un village déserté de la haute époque féodale près de Sighetu Marmăției*, în *SCIVA* 26, 1975, p. 271-282.
- Popa-Harhoiu 1989: R. Popa, R. Harhoiu, *Mărturii arheologice din Maramureș aparținând mileniului I e.n.-Archäologische Zeugnisse aus Maramuresch aus dem I. Jahrtausend u.Z.*, în *SCIVA* 40, 1989, p. 249-272.
- Popa-Kacsó 1974: R. Popa, C. Kacsó, *Cercetări arheologice la Călinești-Maramureș-Recherches archéologiques à Călinești-Maramureș*, în *SCIVA* 25, 1974, p. 561-578.
- Popa-Zdroba 1966: R. Popa, M. Zdroba, *Șantierul arheologic Cubea. Un centru voievodal din secolul al XIV-lea*, Baia Mare, 1966.
- Popovich 2002: I. Popovich, *A multilevel settlement at village Baraninçy/Baranya in the Transcarpathian Region*, în *JAME* 44, 2002, p. 57-93.
- Stanciu 1992: I. Stanciu, *Descoperiri din a doua jumătate a mileniului I î.H. și mileniul I d.H. în județul Maramureș-Les découvertes provenant de la seconde moitié du 1er millénaire av. J.-C. Et du 1er millénaire ap. J.-C.-département de Maramureș*, în *EphNap* 2, 1992, p. 169-191.
- Stanciu-Marta 2001: I. Stanciu, L. Marta, *Lazuri, com. Lazuri, jud. Satu Mare. Punctul: Lubi tag*, în *CCAR Campania 2000*, București, 2001, p. 125-126, nr. 101.
- Stanciu și alții 2002: I. Stanciu și alții, *Lazuri, com. Lazuri, jud. Satu Mare. Punctul: Lubi tag*, în *CCAR Campania 2001*, București, 2002, p. 185-188, nr. 130.

- Strakošová 1993: I. Strakošová, *Nález z Humenného z doby bronzové a doby římské-Funde aus Humenné aus der Bronze-und römischen Kaiserzeit*, in VP 4, 1993, p. 75-85.
- Strakošová 2003: I. Strakošová, *Osídlenie Humenného a okolia v dobe bronzovej-Settlement in Humenné and its Environs in the Bronze Age*, in J. Gancarski (red.), *Epoka brązu i wczesna epoka żelaza w Karpatach polskich. Materiały z konferencji*, Krosno, 2003, p. 437-447.
- Tóth-Marta 2005: K. Tóth, L. Marta, *Gefäßdepot der Felsőszécs/Suciu de Sus-Kultur in Nyírmada-Váhyogvető*, in *Évkönyvgyűjtemény* 47, 2005, p. 107-143.
- Vasiliev 2002a: V. Vasiliev, *Sistemul de fortificație*, in V. Vasiliev, A. Rustoiu, E. A. Balaguri, C. Cosma, *Solotvino-„Cetate” (Ucraina Transcarpatică). Așezările din epoca bronzului, a doua vârstă a fierului și din evul mediu timpuriu*, in *BiblThrac XXXIII*, Cluj-Napoca, 2002, p. 23-28.
- Vasiliev 2002b: V. Vasiliev, *Locuirea din epoca bronzului*, in V. Vasiliev, A. Rustoiu, E. A. Balaguri, C. Cosma, *Solotvino-„Cetate” (Ucraina Transcarpatică). Așezările din epoca bronzului, a doua vârstă a fierului și din evul mediu timpuriu*, *BiblThracologica XXXIII*, Cluj-Napoca, 2002, p. 29-45.
- Vasiliev 2003: V. Vasiliev, *Considerații asupra sistemului de fortificație al așezării traco-dacice de la Biserica Albă (Belajia Tzerkovi)*, *Ucraina Transcarpatică-Considerations sur le système de fortification de l'établissement thraco-dacique de Biserica Albă (Belajia Tzerkovi)*, *Ukraine Transcarpatinne*, in *AnnUniv.Apulensis, Series Historica* 7, 2003, p. 113-123.
- Vasiliev 2007: V. Vasiliev, *Locuirea din prima vârstă a fierului de pe „Dealul Mănăstirii”, localitatea Biserica Albă (Belajia Tzerkovi)*, *Ucraina Transcarpatică-L'habitat du premier âge de fer situé sur le „Dealul Mănăstirii”, la localité de Biserica Albă (Belajia Tzerkovi)*, *Ukraine Transcarpatique*, in S. Nemeti și alții (ed.), *Dacia Felix. Studia Michaeli Bărbulescu oblata*, Cluj-Napoca, 2007, p. 33-41.
- Балагурі 1969: Е. А. Балагурі, *Новейшие памятники Фельшесевькой культуры на территории Закарпатской области УССР*, in *ÉvkSzeged* 1969/2, p. 61-68.
- Балагурі 1972: Е. А. Балагурі, *Шелестівське городище-пам'ятка населення ранньозалізної доби Закарпаття*, in I. М. Гранчак (ред.), *Дослідження стародавньої історії Закарпаття*, Ужгород, 1972, p. 9-75.
- Балагурі 2001: Е. Балагурі, *Население верхнего Потисья в эпоху бронзы*, Ужгород, 2001.
- Кобаль 1992: Й. В. Кобаль, *Деякі результати охоронних досліджень поблизу с. Квасове Берегівського району Закарпатської області*, Археологічні дослідження проведені на території України протягом 80-ух років державними органами охорони пам'яток та музеями республіки, Київ, 1992, p. 45-57.
- Кобаль 2005: Й. Кобаль, *Пам'ятки доби бронзи села Квасова*, НЗЗКМ 7, 2005, p. 208-224.

Bronzezeitliche Siedlungen in der Maramuresch-Senke

Zusammenfassung

Die Anzahl der erkannten bronzezeitlichen Siedlungen in der Maramuresch-Senke ist ziemlich groß (Abb. 1), trotzdem ist über die Siedlungsverhältnisse während des 2. Jts. Und der ersten Jahrhunderte des 1. Jts. V. Chr. In dieser Region noch wenig bekannt.

Die Mehrzahl der Siedlungen konzentriert sich auf den oberen oder unteren Terrassen der wichtigen Flüsse: Iza (Bârsana-Cetățuie, Bârsana-Podurile Humenii, Bogdan Vodă-Confluența Iza-Bocicoel, Bârsana-Podul Miresei, Bogdan Vodă-La mănăstire, Ieud-Podereiu Dumbăviței, Oncești-Pe Corni, Oncești-Bolteni, Șieu-Poduri, Șieu-Podul Ciutei, Șieu-Confluența Iza-Șiențu), Tisa (Câmpulung la Tisa-Valea Cozului, Crăciunești-Mobelca, Crăciunești-Pompe/Câmp, Crăciunești-Poale, Sarasău-Moară, Sarasău-După Ștrec [Abb. 2], Sarasău-Lazu Mare, Sarasău-Vaşcăpău, Săpânța-Sub Scaun/Câmp, Sighetu Marmăției-Ceardea-Țărmuri, Sighetu Marmăției-Cireghi I, II), Mara (Vadu Izei-Pticiu) und Vișeu (Vișeu de Jos-Podu Berțenilor/Podu Popii). Manche Siedlungen befinden sich auf den Terrassen einiger kleineren Flüsse: Cosău (Călinești-Grajdurile CAP), Rika (Poienile de sub Munte-Zarika), bzw. In den Seitentälern: Câmpulung la Tisa-Valea Cozului, Giulești-Valea Mestecăniș, Giulești-Valea Sărată, Nereșnița-Königstal, Sârbi-Valea Popii. Seltener wurden die Siedlungen auf den Anhöhen gebaut: Bogdan Vodă-La Podeș, Călinești-Mănăstirea, Călinești-Cetățuie, Oncești-Cetățuie, Sighetu Marmăției-Dealul Cetățuie I, Slatina-Cetate. Es gibt auch eine Höhensiedlung: Moisei-Dealul Purcăreșu (Abb. 3), sowie eine in einer Mikrosenke: Călinești-Rogoaze (Abb. 4), die letztere in der Nähe eines Baches.

In der Maramuresch-Senke wurden noch keine frühbronzezeitlichen Siedlungen entdeckt. Die älteren Siedlungen, die auch kulturell bestimmt werden können, gehören der Suciu de Sus-Kultur an. Es ist möglich, dass ein Teil der Suciu de Sus-Siedlungen in der Maramuresch-Senke in die mittlere Bronzezeit datiert, aber die Mehrzahl der Siedlungen ordnet sich chronologisch, sehr wahrscheinlich, in die Spätbronzezeit. In dieselbe Periode gliedern sich auch die Siedlungen mit kannellierter Keramik ein.

Nur eine einzige Siedlung ist befestigt, und zwar jene von Sighetu Marmăției-Dealul Cetățuie I, die in die Spätbronzezeit datiert und der Gáva-Kultur zugeschrieben wurde. Laut des Ausgräbers, K. Horedt, „wird [diese Siedlung] von der anschließenden Bergkette... durch einen mächtigen Wall abgesetzt, der 240 m lang und bis zu 3 m hoch

und 17 m breit ist... Die Siedlung diente den Bewohnern der umliegenden Geböfte und kleineren Niederlassungen eher als Zufluchtsort und nicht als ständiger Wohnsitz. Für ihre Errichtung war die Lage an der Kreuzung von natürlichen Verkehrswegen entlang der Tisa und Iza von Bedeutung, noch wichtiger dürften aber die nahe auf dem rechten Ufer der Tisa gelegenen reichen Salzvorkommen von Slatina und die 16-20 km entfernten Salzlager von Coștiui und Șugatag gewesen sein”.

Alle anderen bronzezeitlichen Siedlungen aus der Maramuresch-Senke sind offen, ohne sichtbare Abwehrkonstruktionen. In den Siedlungen der Suci de Sus-Kultur, die eine Kulturschicht mit einer Dicke bis zu 0,40 m zeigen, wurden sowohl auf der Oberfläche errichtete Häuser (Călinești, Slatina) als auch Halbgrubenhäuser (Giulești, Sarasău ?) freigelegt. Manche Häuser besaßen auch fest installierte Herde. Es wurden ebenfalls Vorrats- und Abfallgruben entdeckt.

Die Auskünfte zu Siedlungen mit kannelierter Keramik sind, außer über die Funde und Befunde von Sighetu Marmatiei-Dealul Cetății I, sehr spärlich.

Die Niederlassungen mit dünner Kulturschicht und mit ebenerdigen Häusern stellen eine Kontinuität des Siedlungswesens in der Maramuresch-Senke in der ganzen Vor- und Frühgeschichte, aber auch in den ersten Jahrhunderten des 2. Jts. N. Chr. dar. Die Ursachen der Ausdehnung dieser Siedlungsweise auf eine so lange historische Zeit sind die spezifischen Klimabedingungen sowie die traditionellen Beschäftigungen der Bevölkerung, zuerst in Verbindung mit der Viehzucht. Freilich funktionierten einige Siedlungen im Zusammenhang mit der Förderung der Salz- und Erzvorkommen der Region.

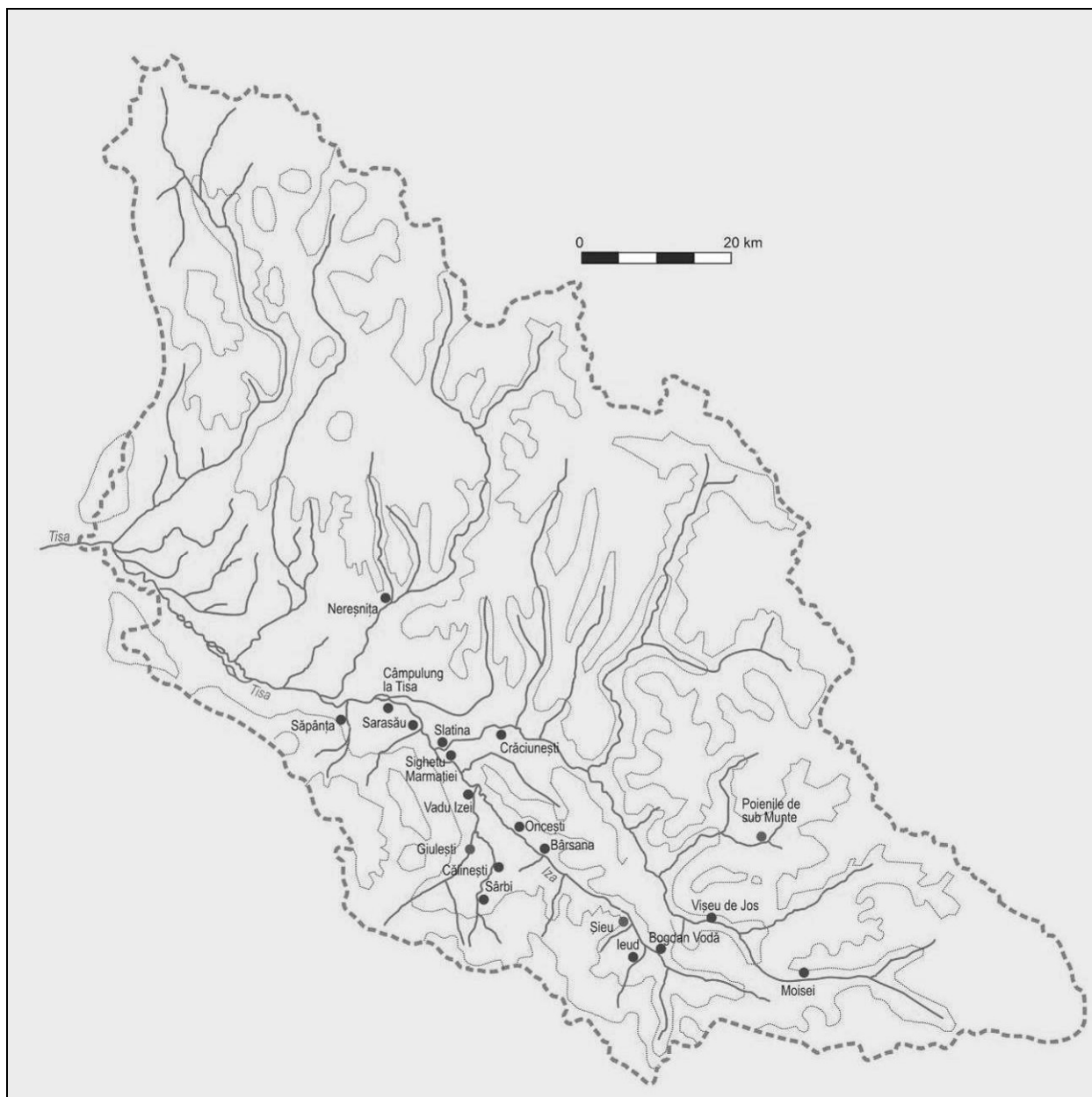

Fig. 1. Harta așezărilor din epoca bronzului în Depresiunea Maramureșului.

Abb. 1. Karte der bronzezeitlichen Siedlungen in der Maramuresch-Senke.

Fig. 2. Sarasău-După Ștrec (foto C. Kacsó).

Abb. 2. Sarasău-După Ștrec (Foto C. Kacsó).

Fig. 3. Moisei-Dealul Purcărețu (foto I. Pop).

Abb. 3. Moisei-Dealul Purcărețu (Foto I. Pop).

Fig. 4. Călinești-Rogoaze (foto C. Kacsó).

Abb. 4. Călinești-Rogoaze (Foto C. Kacsó).

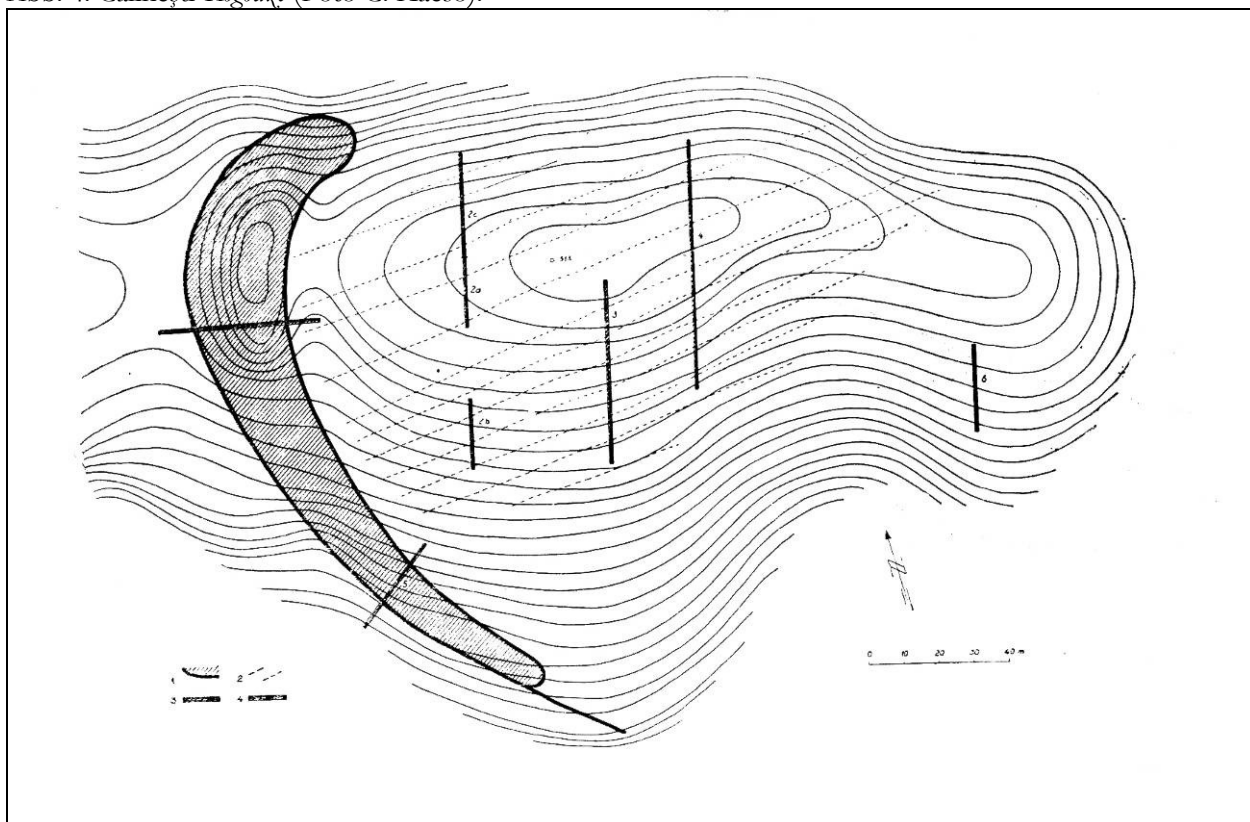

Fig. 5. Sighetu Marmăției-Dealul Cetății I. Planul așezării fortificate (după K. Horedt).

Abb. 5. Sighetu Marmăției-Dealul Cetății I. Plan der befestigten Siedlung (nach K. Horedt).

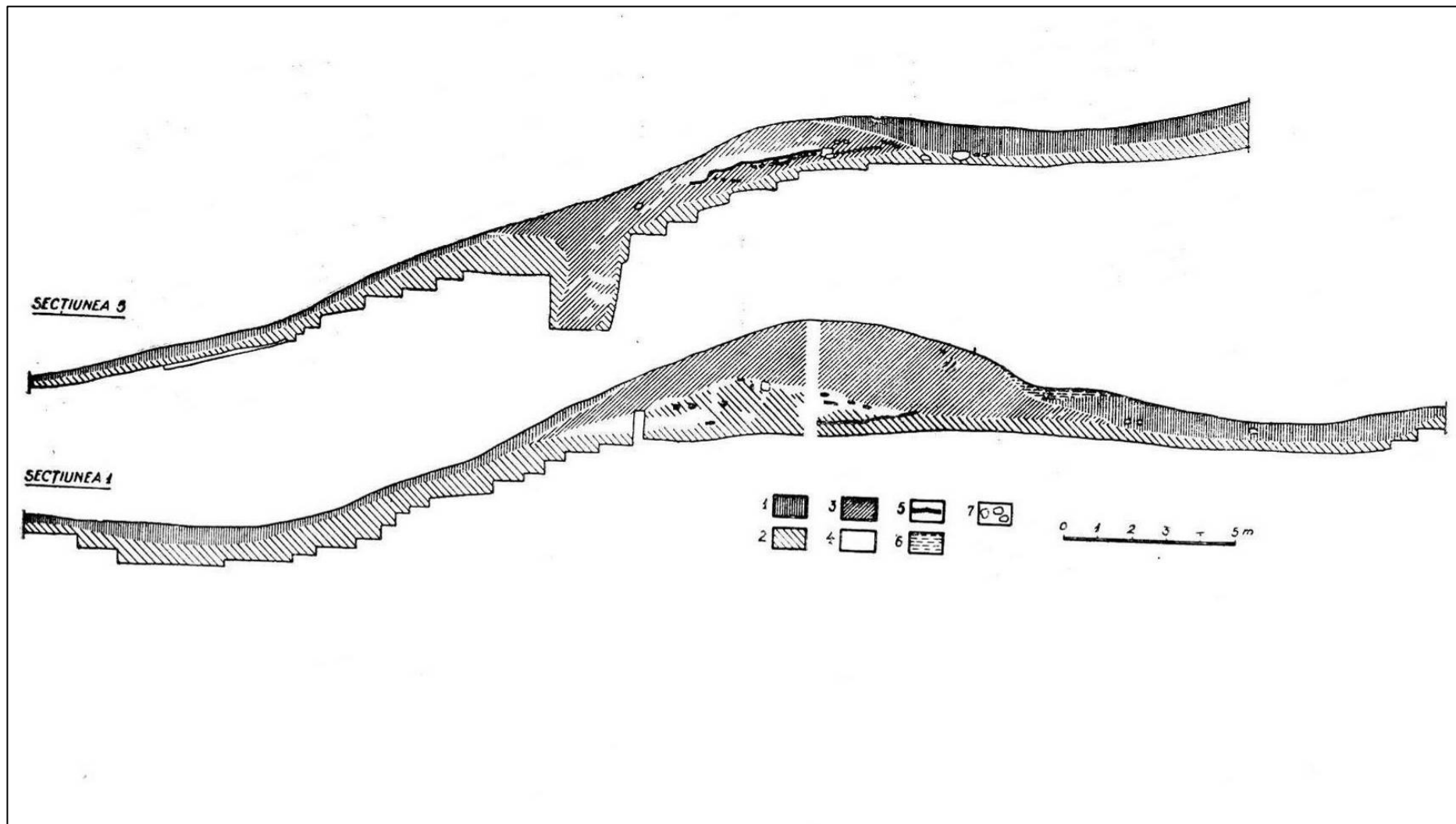

Fig. 6. Sighetu Marmăției-Dealul Cetății I. Profilele secțiunilor 1 și 5 (după K. Horedt).

Abb. 6. Sighetu Marmăției-Dealul Cetății I. Profile der 1. und 5. Schnitte (nach K. Horedt).

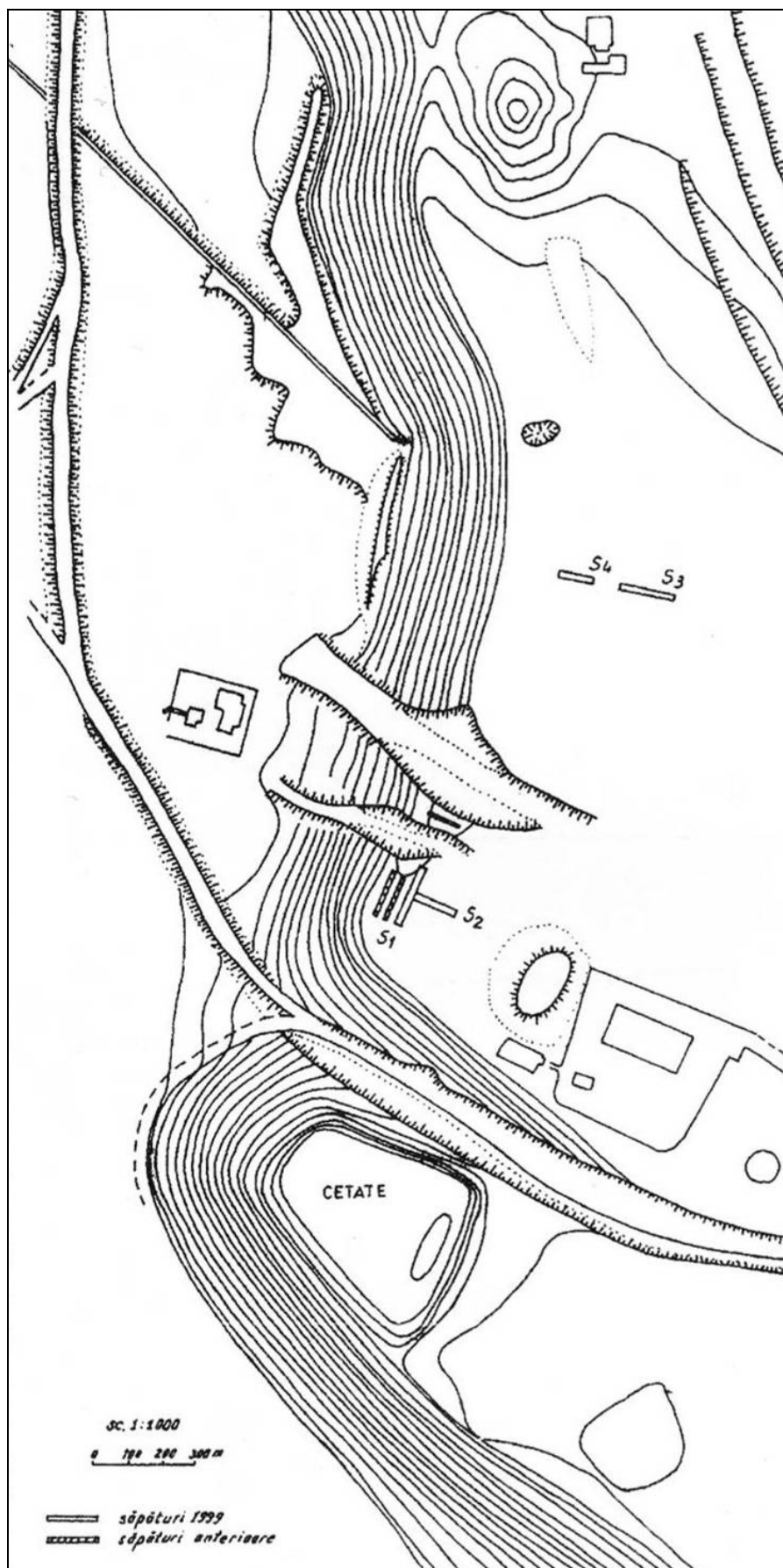

Fig. 7. Slatina-Cetate. Planul aşezării şi terasa Tisei (după V. Vasiliev).

Abb. 7. Slatina-Cetate. Plan der Siedlung und die Theiß-Terrasse (nach V. Vasiliev).

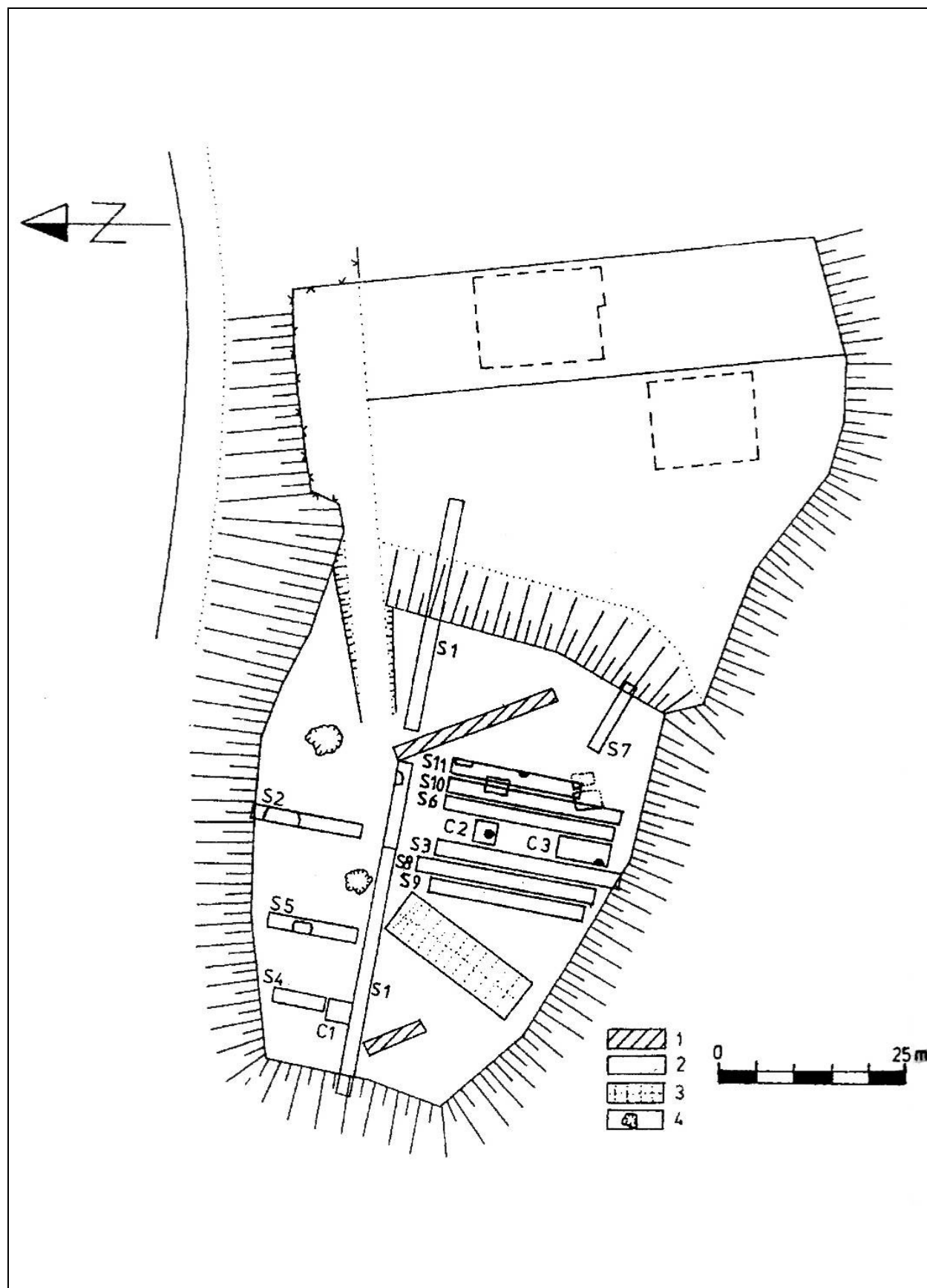

Fig. 8. Slatina-Cetate. Răspândirea complexelor din epoca bronzului (după V. Vasiliev).

Abb. 8. Slatina-Cetate. Verteilung der bronzezeitlichen Befunde (nach V. Vasiliev).

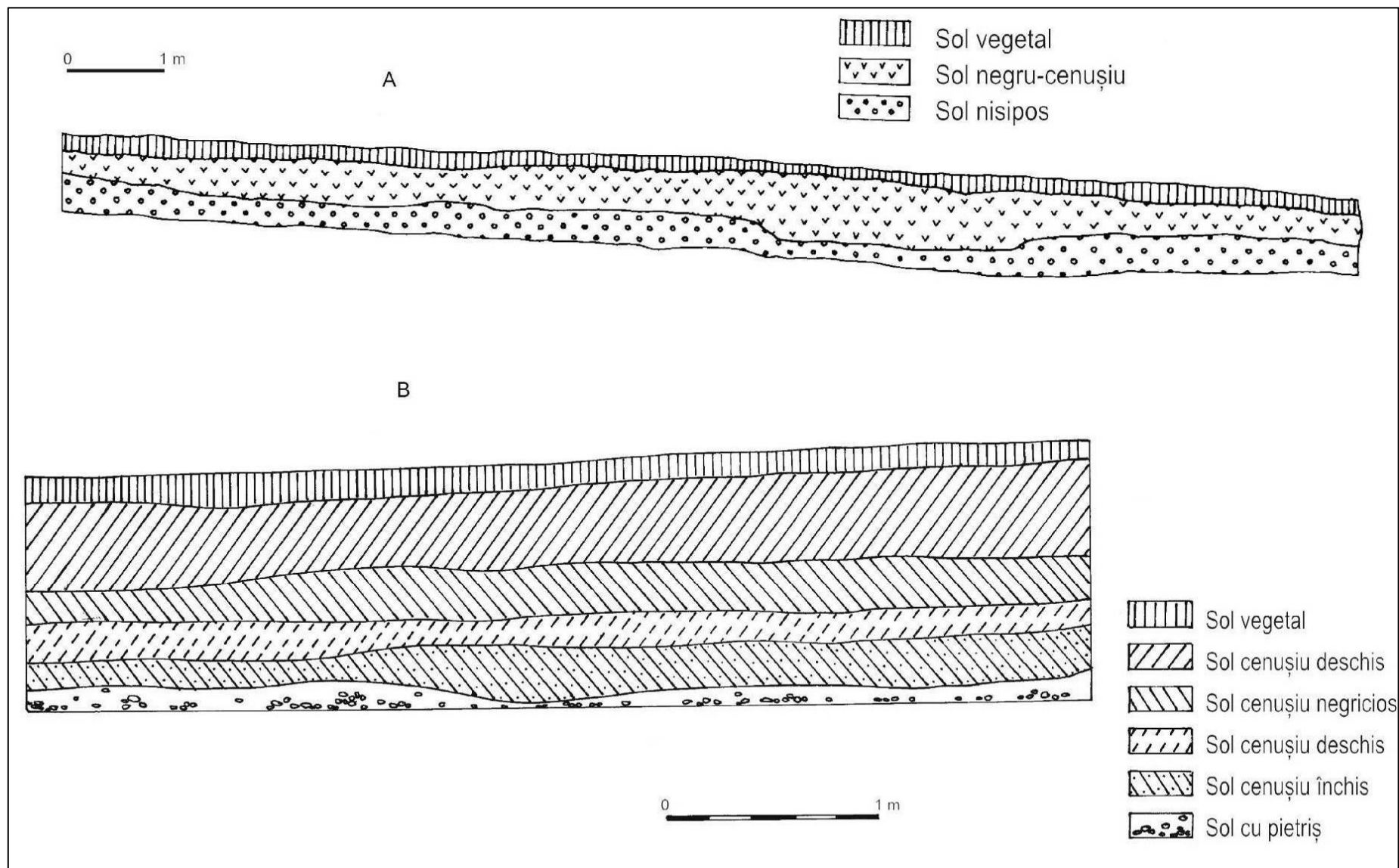

Fig. 9. Profile. A. Giulești-*Valea Mestecăniș*. B. Sarasău-*După Ștrec*.

Abb. 9. Profile. A. Giulești-*Valea Mestecăniș*. B. Sarasău-*După Ștrec*.